

Een weg terug

Geachte vergadering!

Deze laatste weken trof mij meerdere malen een uitdrukking. Een uitdrukking die berusting uitsprekt. Men zegt: Wat willen wij eigenlijk? Wat doe je er nog aan? Vervolgens komt het hoge woord eruit, dat trof: Er is immers geen weg terug.

Men gaat er vanuit dat reeksen van ontwikkelingen onomkeerbaar zijn. Het beste is je maar in te voegen zoals in het verkeer gebeurt. Een rivier maakt toch halverwege ook geen rechtsomkeert in haar bedding, terug naar haar bron of naar haar oorsprong? De geschiedenis gaat op dezelfde wijze gestaag voor zich uit.

Stellig is marxistische invloed niet vreemd aan de makkelijke aanvaarding van de voortdurende voortgang aller dingen. Velen die zich allesbehalve aanhangers van bedoelde ideologie gevoelen, zijn toch met zo'n visie besmet.

Ik herinner me een discussie over Europese eenwording. Van 't jaar een extra actuele aangelegenheid. Eenmaal daarmee bezig komen minder plezierige kanten van de integratie naar voren. Wij hadden het eigenlijk kunnen weten, want wie kiest verliest immers. Sommigen merken het pas later en komen ermee aandragen. De bewindsman antwoordt en zegt: "Ik wil die bezwaren niet ontkennen, maar wat moet ik daarmee? Wilt u het eenwordingsproces stopzetten? Dat kan toch ook niet. Er is geen weg terug."

Nog steeds murmureren velen over de fusie van de drie vanouds confessionele partijen tot het christen-democratische appèl. Het weekblad "De Tijd" gaf opdracht tot een enquête, die uitwees dat 23 % van de gefuseerden vindt dat het eenwording maar ongedaan behoort gemaakt te worden. Gewone mensen kunnen dit zeggen. Wanneer je zelf vooraan staat in het politieke bedrijf kun je niet zo naïef doen dat er zoiets heel grauws zou ontstaan als een middenpartij, die schommelt tussen een en alle meningen in. Zeiden zij voorts niet dat er slechts een vergroting zou komen van de tot pasfoto teruggelopen katholieke volkspartij? Wie krijgt er nu gelijk? De Minister-president een KVP'er, na de val van Aantjes de aanvoerder van de fractie in de Tweede Kamer een KVP'er en de voorzitter van de partij zelf kan alleen maar die éne KVP'er we-

zen. Op die manier is het geen wonder dat leden of kiezers tenminste voor een kwart zeggen: "Laat ons gauw daarmee ophouden." Als je als politicus in de stoet meeloopt kun je radicaal niet voor de dag komen. Wat je dan doet? Je slikt een sliert ergernis weg en je dient vinnige vegen uit de pan toe, maar je zorgt wel dat de slotconclusie luidt dat we natuurlijk er wel mee door moeten gaan, want een weg terug is er niet.

Gedurende de laatste jaren liep de abortus provocatus, als gold het de allervanzelfsprekendste zaak in deze natie, mijlen uit de hand. Via een openingetje misschien net zo groot als dat Minister De Ruiters juist dezer dagen voor de euthanasie heeft opengepeuterd. Maar behoort een Nederlander dan niet te weten dat je in dit land met zijn honderden polders, waar duizenden mensen wonen, geen gaatjes maakt in dijken, die de dood moeten tegenhouden? Klinieken floreren die ervoor zorgen dat wat nog ongebooren is nooit van zijn leven het licht zal aanschouwen. Synodes van kerken wiegen zichzelf in gewetensrust met de wijsheid adaat Christelijke bescheidenheid verbiedt maatschappelijke ontwikkelingen tegen te gaan. Een standpunt mag je niet meer innemen, hoogstens houd je er nog een voorlopige visie op na en je zegt: Zoals ik er op dit moment over denk, op een toon dat de goede verstaander meteen begrijpt, dat het oordeel morgen stellig anders uitvalt. Je bent per saldo steeds onderweg en om die reden wisselt het uitzicht na elke stap vooruit. Standpunten heb je dus niet, het zijn slechts stappunten. Dit waren enige voorbeelden van situaties, waarin veelvuldig opklinkt de berustende constatering dat de weg terug niet bestaat. In al zulke gevallen is de teerling zogezegd geworpen.

Mijn vraag is de volgende. Is het echt Christelijke, dat de Staatkundig Gereformeerde Partij in haar politiek wil doen, niet voluit dat zij tegen de brede stroom in voorhoudt en vasthoudt, dat er wel degelijk een weg terug te vinden is? Een koninklijke weg zelfs. De goden van de tijd, die haast zonder uitzondering tegenwoordig progressief zijn, dicteren dat wij vooruit moeten tot wij erbij neerrollen. De techniek die zeer veel dienst uitmaakt moet zich de vaardigheid van terugschroeven nog eigen maken. De overste van deze wereld ziet de wanhoopsrit, waar men geschiedenis tegen zegt, liefst zo spoedig mogelijk eindigen in verderf en ondergang.

Nooit viel op allesbeheersende hoogte onverantwoordelijker beslissing en nimmer werd slechter beleid ingezet dan toen het de mensheid heeft goedgegacht de Heere God niet in erkentenis te houden. Ja, zo staat er: heeft goedgegacht. U windt zich misschien al op en zegt: het heeft er alles van dat de mensen Majesteiten zijn aan wie het zus of zo behaagt. Heeft goedgegacht. Hou toch op. Nee, dat is het punt niet. Daar heeft u de fout niet mee. De mens is wel degelijk een koning op Gods aarde. De fout was echter het verkeerde gebruik van de waardigheid. Nu is alle heerlijkheid weg, maar de opdracht is gebleven. Daarom mogen wij ons niet aan de politiek onttrekken. Ontzagwekkend veel mensen menen dat het pas vroom is, wanneer je politiek eigenlijk maar niks vindt. Het betreft toch tijdelijke, wereldse en stoffelijke dingen, waar binnenkort niet van overblijft. Politiek is een ambt, want alle dingen, zichtbare en onzichtbare, hebben hun goddelijke en geestelijke oorsprong bij God vandaan.

God niet in erkentenis houden is nog gedurig de grootste beleidsfout. Een Minister van Buitenlandse Zaken faalt volstrekt, wanneer hij één of andere macht of kracht op het veld van de wereldpolitiek over het hoofd zou zien. In onbegrijpelijke gemoedsrusten onvoorstelbare bedrijfsblindheid houden regeringen helemaal geen rekening met de weliswaar meest verborgen doch almachtige factor in het totale wereldgebeuren. Of zij houden met de lippen slechts daarmee rekening. Ten hoogste arrogant neemt de mens het werk van Gods Voorzienigheid over. De mens zal beslissen of het leven, dat zich in uiterst kwetsbare bescheidenheid en geringheid aandient, wordt toegelaten; en de mens zal wel beschikken of verwelkt en zielig bestaan nog langer tot de maatschappij mag behoren.

Wanneer wij de wereld rondom ons bezien, de perfectie van middelen en mogelijkheden en in combinatie de roekeloze aanmatiging en zelfverheffing, de grandeur, de grootsheid dus, en de misère de technische uitrustingen om in de ruimte door te dringen en helse situaties die zonder voertuig wel te bereiken zijn, wanneer wij ons bezinnen op angsten en benauwende onzekerheden over een algehele en catastrofale verwoesting, waarvoor misschien slechts één knopje hoeft ingedrukt te worden, wanneer wij denken aan al die onvrede en wrevel en aan onbegrijpelijke onwetendheid ten aanzien van het meest wezenlijke, aan al dat stokdove en meedogenloze egoïsme dat alom hoogtij viert, aan uitbuitingen en

vernederings door alle eeuwen heen, aan misverstanden die niet te verhelderen zijn, kortom wanneer wij dat alles en nog veel meer in ogenschouw nemen en ons realiseren, vragen wij ons ontzet af in wat voor een zotte wereld wij ons ophouden. Dat is de wereld van mensen, die een grootse schepping ter beschikking kregen en die het heeft goedgedacht God niet in erkenning te houden. Slechts dit antwoord omspannt de tegenstrijdigheden, die anders onverstaanbaar blijven. Om uit de impasses te geraken is noodwendig dat wij de weg tot God teruggaan. Indien wij, hoe kien en kundig wij ook mogen zijn, dit basisgegeven niet ten grondslag leggen aan de politiek die wij voorstaan, blijven onze activiteiten hangen in schijnoplossingen, die ten hoogste een probleem verschuiven naar een andere plek waar het zich welhaast driftig melden zal.

Men spreekt tegenwoordig grif en graag in termen van kerk of volk Gods onderweg. Onbeantwoord blijft de vraag of dit een weg terug kan zijn. Het is al erg genoeg wanneer conservatief zich tegenover de vooruitgang durft te stellen. Conservatief is wel het uiterste aan tegenactie. Een partij van de teruggang heeft zich nooit gauw durven presenteren. Toch willen wij niet uitsluitend partij zijn van de weg terug, van zekere restauratie. Inderdaad terugkeer tot God en herstel van het verbroken contact met de Oorsprong, maar dan tevens met volle kracht in voorwaartse richting naar de voleinding. Wanneer wij ons omwenden naar Die ná ons komt, zullen wij ook snellen achter Hem Die vóór ons geworden is. De wereld is niet maar onderweg naar paradijselijke toestanden die waren, maar gaat op in de samenleving van een stad, die als zodanig blijk is van een voltooid ontwikkeling. Terug naar het paradijs is tegelijk voorwaarts naar de stad, naar een volmaakte maatschappij en samenleving met blijvende fundamenten. Toen Christus, Die centraal moet staan in aller leven en in het gehele wereldgebeuren, was opgestaan, waren de discipelen druk aan de visvangst. Hij zei niet dat zij moesten ophouden, neen, Hij vroeg hen om voor toespis te zorgen. Toen Hij zichzelf als Die opstond openbaarde, lag reeds vis ter consumptie gereed op een kolenvuur. Dat demonstreert dat wij Hem niet hoeven te dienen, omdat Hij iets van ons behoeft. Bovendien maakt het duidelijk wat ik in deze samenhang wil betogen. Onze volle inzet is vereist. Wij zullen evengoed via de door velen geminachte politiek vangst en vrucht aandragen, alhoewel reeds voorhanden is wat we zullen aanvoeren. Wij brengen er niet veel van terecht, vele nachten vissen

wij vergeefs, zo er nog vangst van komt is dat Zijn wonder, en wat wij kunnen inleveren is op onverklaarbare wijze bij voorbaat aanwezig. Wanneer wij dit alles rustig in ons opnemen hoeven wij niet krampachtig en niet in dodelijke ernst bekommerd bezig te zijn, echter zullen wij wel met hart en ziel ons geven voor het goede werk. Kortom de politiek van de weg terug heeft weidse perspectieven in het vooruitzicht. Het is een gunst daaraan mee te mogen doen. Kom, doe als wij!

Ruim een jaar is het beleid aan het kabinet-Van Agt. De moeizame formatie kreeg in de vorige partijrede volle aandacht. Het kabinet kwam door de branding met zijn tweede maar ditmaal eigen Begroting annex Bestek '81. Vaak stonden er allerhande zeetjes, maar het kabinet sloeg niet om. Het gaat niet op een wijze dat vriend en vijand zich verbazen. De regeringspartijen houden zich wat op een afstand van elkaar en dat geeft stroefheid; het CDA moet trouwens nog erg aan zichzelf wennen. CDA-bewindslieden en CDA Tweede Kamerfractie hebben pas de onderlinge verstandhouding een beetje opgeklopt. De oppositie heeft nog niet haar echte draai gevonden en heeft voorts nog geen nieuwe voorzitter Misschien zal de laatste de beslissing moeten brengen voor het eerste. Schaduwen van bewindslieden die deel uitmaakten van het voormalige kabinet vloten heen. Niet primair met het voeren van politiek belaste organisaties in de maatschappij hebben het drukker met hun afkeer van het zittend kabinet dan met reële behartiging van de zaken waar ze voor bestaan. Na de nacht van Schmeizer was men nog al unaniem dat partnerruil tijdens een zittingsperiode eigenlijk een slechte zaak is. Partnerruil na een zo langdurige formatie is al weinig gelukkiger. Naar wat wij ervan horen en zien kan men binnen het kabinet wel met elkaar overweg. De huidige premier gunt zijn medewerkers meer zeggenschap in het bedrijf dan de vorige. Je kunt wel voor medezeggenschap zijn, maar er zelf iets van terecht brengen is een chapiter op zichzelf.

Natuurlijk moeten wij toegeven de economische situatie het kabinet weinig armslag toestaat. De heer Den Uyl klaagde reeds dat je maar weinig leuke dingen kon doen, dit kabinet ziet zich gedwongen maatregelen te nemen die helemaal niet leuk zijn. Die toestand is voor een groot deel veroorzaakt door het beleid van het kabinet dat voorafging. Het valt op dat de meesten met hardnekkigheid ontkennen dat van achteruitgang sprake is. Het is alleen maar een kwestie van minder

groei. De werkgelegenheid is toch wel kennelijk bergafwaarts gegaan. Die toestanden laten zich niet vangen onder een hoedje met de zoetsappige woordjes 'minder groei' op het lint. Overigens moeten de meeste mensen dat 'minder' nog van voren aan leren. In de Bijbel staat: Zij geloofden het niet, totdat Noach in de ark ging. Zij denken dat het hun tijd wel duren zal. Economie kent geen weg terug, geloven de mensen. Economen hebben ook nooit veelvuldig verkondigd dat dit wel eens nodig zou kunnen zijn. Dr. Zijlstra is nuchter genoeg dit te beamen. Hij vertelde in zijn boek: "Mochten wij na de oorlog in jeugdige overmoed hebben gedacht dat nieuwere economische inzichten ons eens en voor al de instrumenten hadden gegeven om op een verstandige en doeltreffende wijze een volkshuisvesting te besturen, inflatie, deflatie werkloosheid en dat soort zaken te voorkomen of snel te genezen - wij dachten immers een soort penicilline tegen alle economische kwalen te hebben ontdekt - dan hebben de ervaringen van de jaren zeventig ons van die hoogmoed genezen." (Dr. Jelle Zijlstra - samensteller Dr. G. Puchinger, Bussum 1978)

De kwaal is hardnekkiger dan de meesten voor mogelijk hielden en duurt langer dan ons allen lief is. Maar doen of er niks aan de hand is? Het is wel een bekoorlijke verleiding. Maatregelen waren onontkoombaar, maar veel aandacht en energie zijn gericht op onderdeeljes en geprobeerd wordt hier en daar wat scherpe kantjes weg te slijpen, waardoor het zich op de werkelijke situatie verwaagt. Wie dan leeft dan zorgt, is hoge wijsheid blijktbaar. Want wat te doen, wanneer de baten va het aardgas verminderen? De vraag blijft of de beraamde maatregelen wel ver genoeg reiken. Vak is het zo dat ook in dit opzicht de laatste loodjes het zwaarst wegen, met andere woorden dat de laatste procenten de winst of in dit geval de verwachte baten van de operatie moeten opleveren. Daarom is het in feite zo onzinnig om de totaliteit iets af te knabbelen. Dat gebeurt om electorale redenen natuurlijk.

De inflatie, hoewel geen uitslaande vlam momenteel, schroeit toch voort met alle mogelijkheid van oplaaien, waar soms maar een zuchtje voor nodig is. De inflatie lijkt wel het kwaad dat onuitroeibaar is. Trouwens het is vaker gesignaleerd dat de inflatie uit zedelijk te veroordelen wortels voortkomt.

Berekeningen vooruit blijven kwetsbaar. Steeds zijn er tegenvallers en ook wel eens meevallers, maar de eerste overtreffen veelal aanzienlijk de laatste. Op de niet geringe extra uitgeven tengevolge van de onge-

woon strenge winter was niet in die mate gerekend, om eens een voorbeeld te geven.

Wat wij vreesden is bewaarheid. Levensbeschouwelijke uitgangspunten en ethische normen kwamen niet in het feitelijke bestek voor van het kabinet. Bij geringe materiële mogelijkheden had op dit terrein veel goed gemaakt kunnen worden. Daar lagen de mogelijkheden voor het kabinet om iets tot stand te brengen. Luther constateerde het reeds in de tijden, waarin hij leefde: "Licht kiest de mens voor uitersten, de Bijbel evenwel spreekt daartegenover van maat houden. Anarchie noch tyrannie. Ter verdrijving van tyrannie en ter voorkoming van anarchie sloot zich vierhonderd jaar geleden de Unie van Utrecht aaneen. Deze koers is een grondtrek van ons rijk voortkomend uit de Unie. Geen anarchie, geen tyrannie.

Het belangrijkste punt van dit jaar zal ongetwijfeld het vraagstuk van de abortus provocatus zijn. Ik noemde het probleem reeds. Dit jaar is het jaar van het kind. Hoe schrijnend dat het helaas niet het jaar zal wezen van het ongeboren kind, wanneer wij de voorbereidingen van wetgeving tenminste taxeren. Niet het jaar van het ongeboren kind. Trouwens fanatieke feministen geven bereids uiting aan hun vrees dat het accent op het kind wel eens het streven naar emancipatie van de vrouw concurrentie kan aandoen. Spreek dus alstublieft niet van moeder de vrouw. Weliswaar blijkt bij zulke afzonderlijke aangelegenheden als abortus dat talloze mensen en comité's activiteiten ontwikkelen van indrukwekkende en loffelijke omvang. Zien velen de vraagstukken niet vaak te incidenteel? Zou het niet nodig zijn dat de politieke concentraties voortdurend krachtig gesteund en door daadtoestanden gaat die bijzonder tot de verbeelding spreken, maar omdat aanhoudend allerlei ontwikkelingen op de agenda staan die als het ware voorwaarden scheppen en grondslagen leggen alvorens een dergelijk onderwerp als abortus aan de orde komt. De politieke interesse vindt helaas te vaak bij vlagen uitdrukking. Algehele mobilisatie is nodig van alle krachten. Continu.

Onder gezamenlijke verantwoordelijkheid met het GPV is een wetsonderwerp gereed gemaakt tot bescherming van het ongeboren menselijk leven. Het GPV heeft hier veel aan bijgedragen. Was het erg opportuun een initiatief van beoogde strekking te redigeren? Moet je dan niet veel

vaker zoiets doen wanneer de wetgeving niet bevredigt? Steeds wierpen tegenstanders ons voor de voeten dat de kleine partijen ter rechterzijde maar afkeuren en tegenstemmen. Laten zij dan eens aangeven hoe het wel zou moeten naar hun inzicht! Een proef daarvan mag dus best eens ter tafel komen. Er bestond echter ene zwaarder motief. Tot dusver is van onze kant gedurig opgemerkt dat er allang een wet tegen abortus bestond en dat het voldoende is die wet te handhaven. Wat is echter het verweer met name uit de hoek van het CDA? Alles goed en wel, maar die bestaande wet is door de praktijk onbruikbaar gemaakt. De wet werkt nog wel degelijk, maar er is een brede ontsnapping gecreëerd en daarom is de vigerende wet in feite krachteloos om ook maar enigermate het ongebooren leven te beschermen. De dijk is doorgebroken. De opzet van ons initiatief komt heel populair uitgedrukt daarop neer dat wij het gat dat gelagen werd willen dichte. Minister-President Van Agt zei het ook op het congres van de christen-democraten van 20 januari jongstleden: "De bestaande wet functioneert feitelijk niet meer." De weg terug is er niet, zegt men. Wij moeten proberen er het beste nog maar van te maken.

Helemaal eerlijk is deze stelling niet, waarmee vooral christenen, die menen aan een compromis-regeling voor abortus provocatus medewerking te moeten verlenen, zich op de been proberen te houden. Zij zeggen wel dat er geen weg terug is, maar de volle waarheid is dat men meent dat de weg waarlangs alles zich ontwikkelt en ontwikkelen moet een route bergafwaarts is. Wegen van vooruitgang schijnen blijkbaar af te moeten dalen. De wijze dichter noemt die wegen van het graf, dalende naar de binnenkamers, donkerste vertrekken van de dood. De weg terug is een weg omhoog. De weg die juist vooruit brengt en die wij voorwaarts gaan. Het meest wrange zal wezen dat juist eventuele tegenstanders behorend tot een voorstemmend CDA het sterkst de abortus bevorderen. Zodra het woord abortus valt of in gedachten schiet, of wanneer een voorbeeld nodig is om de ten hemel schreiende verslechtering van de tijd waarin wij leven aan te geven, waarvoor dan de abortus zich uitnemend laat dienen, hebben zeer velen een luide en zwaar verfoeiende kreet voor in de mond. Men wil en moet iets tegen abortus schreeuwen. Maar is er ook noodgeschrei uit de diepte tot God in de hemel? Wij zeggen het vlotweg, doch is het besef levendig dat de Heere wezenlijk bij machte is grote wonderen te doen? Binden de barre noden van land en volk intens samen? Zou de schrikkelijke verdeeldheid

waarmee te velde wordt getrokken God niet de handen vastsnoeren? Soms zou je denken dat men in het getuigen tegen de roepende zonden van de tijd elkaar de loef probeert af te steken. Dat is evenzeer een lelijk kwaad. Op dezelfde manier kunnen zich erg Christelijk rekende mensen heftig uitvaren tegen vijanden van het kruis van Christus, waar er zeer velen van rondlopen. De apostel echter uit zich anders. Van hem lezen wij dat hij wenend zegt dat sommigen vijanden van het kruis zijn. Wie weent? Weent met de ogen en niet met de mond. De grootste behoefte bestaat tegenwoordig aan diepgang. Diepte van wortel. Aan oprechtheid ook.

Anarchie of tyrannie, wist Luther. Wanneer wij de hele aardbodem overzien is het her en der of het éne of het andere. De middenweg gaan zij niet, constateert Luther. Hoeveel onrust en wat voor een ongeregelheden in vele landen, zo niet in alle landen van de wereld! Duizenden zijn bezeten van het bezetten. Dus bezettingen, gijzelingen, aanslagen, stakingen, beledigende en kwetsende demonstraties maken de orde van de dag uit. Van orde gesproken dan. De dag lijkt kort, maar het laatste uur kan nog lang op zich laten wachten.

Eén van de ontwikkelingen in de internationale politiek die opviel was de toenadering van de Verenigde Staten tot communistisch China. Voorbereidingen hiertoe bestonden lang. In de partijrede van 1970 kwam de typische driehoeksverhouding tussen de drie grootste machten, de Verenigde Staten, Rusland en China reeds ter sprake. Wat onze landspolitiek betreft gebruiken de commentatoren tegenwoordig graag de aanduiding driestromenland om daarmee te suggereren dat de totale nationale politiek in dat teken zou staan. De rest zijn kruimels. Vooral D'66 voelt zich door die benadering niet erg aangesproken. Op diezelfde ruwe manier hebben de zieners van het wereldgebeuren het totaalbeeld geschetst met drie hoogspanningsdraden die de zojuist aangeduide driehoek vormen.

De wereldpolitiek in deze constellatie van wankel evenwicht! Voortdurend dreigt een opstelling van twee tegen één, wat onmiddellijk gevolgen heeft voor bestaande relaties van die éne mogendheid met respectievelijk die van beide andere. Deze balans is van niet minder betekenis voor de vrede op aarde als die andere van de verschrikking van kernwapens. De landen waar het om gaat zijn ruimschoots naar de mate van hun wantrouwen voorzien van deze wapens. Daarom kunnen wij veilig

zeggen dat beide balansen hier genoemd gekoppeld zijn. Wat de veiligheid echt niet verhoogt.

In het Midden-Oosten zijn verhoudingen driftig bezit te veranderen. Israël ziet zijn problemen niet afnemen. Een nieuw regiem in Iran is niet bereid op de oude voet Israël olie te leveren. Het enthousiast begroeten en met belangstelling gevolgde initiatief van Sadat om te komen tot vrede tussen Egypte en Israël heeft ingeboet aan jeugdige frisheid en is sikkeneurig geworden. Vele mogendheden bemoeien zich ermee. Dat is niet bevorderlijk voor spoedig resultaat.

Wanneer de grootmachten toenadering zoeken blijkt herhaaldelijk dat oude bondgenoten in meerder of mindere mate worden opgeofferd. Zo gebeurde bijvoorbeeld ter wille van communistisch China met Taiwan. Andere bondgenoten elders kunnen zich daarin spiegelen.

Het is voor kleine landen geen plezierige positie, wanneer zij ontdekken dat zij zich als wisselgeld bevinden in de portefeuille van de grote bondgenoot. Om die reden is het nodig zelf en voorts gecombineerd met naburen te beschikken over effectieve weerstand.

De SGP heeft de afschuif van de moderne bewapening nimmer ondersteunen en banken gestoken Tomeloze opdrijving van lasten en derhalve van arsenaal ligt niet in onze lijn. Tomeloze vermindering die niet gelijke tred houdt met verminderingen elders achten wij al evenmin een gezonde zaak. Het lijkt ons dat verantwoord is deze wapenen te hebben las niet bezittende. De overheid is bewapend en niet gewapend.

Terdege gaan wij de waarheid beseffen van de uitspraak dat het wapen opnemen betekent door het wapen vergaan. Bijzonder het neutronenwapen heeft angstaanjagende mogelijkheden. Wanneer de mensheid niet snel de wapens opruimt zullen de wapens de mensheid opruimen.

Wij delen met velen de afschuif van de wapens die wijd en zijd verderf en ondergang teweeg brengen. Delen velen met ons de angst voor machten die niet slechts ongekende materiële verwoestingen maar ook geestelijke vernielingen aanrichten? Heel zieke mensen zeggen wel eens tegen hun zielzorgers: Praat mij niet over mijn ziel, 'k heb aan mijn lichaam, waarmee ik alle te stellen heb, meer dan genoeg. Het lichaam absorbeert de ziel, kan de hele wereld in diezelfde positie terecht komen? Dat de ziel niet meer meetlet. De dwaling die aan de ziel uitsluitend de betekenis toekent slechts het leven te zijn van het lichaam werkt daar hard op aan. Deze wereld is het heil. Daarmee is alles op.

Wanneer wij tot dusver de balans hebben opgemaakt van wat het heeft opgeleverd om God niet in erkenning te houden slaat de armoe ons tegemoet. Toch koesteren de meeste mensen de gedachte dat het mensdom voor meer geluk en voor grotere weelde op de aarde verkeert. Bepaalde ideologische stromingen verwijten het Christendom dat het de gelovigen bedwelmt met welzijn later, om op die manier allereerste ellende op aardedragelijker te maken. Na het zure nu en voor een poosje, straks het blijvende zoet. Je zou deze groeperingen kunnen tegenwerpen dat zij de pot zijn die de ketel verwijt dat het er roetzwart uitziet. Immers zij troosten het huidige geslacht dat het zich alle mogelijke narigheid moet laten welgevallen, opdat kinderen, kleinkinderen of verre nageslachten het volmaakte geluk zullen bemachtigen. Bepaalde levensomstandigheden mogen aanmerkelijk verbeterd zijn, maar ontevredenheid, onzekerheid en wrevel zijn evenredig toegenomen. Die betere leefwereld voor de nageslachten zou wel eens een wijkende horizon kunnen blijken. Het is maar de vraag wie de sterkste zoethoudertjes uitvent.

De armoe damp van de wereld af. Vooral de geestelijke. Daarom mogen wij, hoezeer volgelingen van Groen van Prinsterer, nooit als parool uitgeven dat in het isolement ons doel en onze bestemming liggen. Wat er in het isolement ligt, stellig niet het oogmerk waarnaar wij streven. Niet in het isolement, maar in het engagement in betrokkenheid en verbondenheid om niet slechts voor de onzen en voor huisgenoten van het geloof, maar voor allen geestelijk, sociaal en materieel het goede en het noodzakelijke na te jagen. Met alle politieke mogelijkheden, die ons ten dienste staan. Dat is de wil Gods. Wanneer wij te kennen geven dat de eer Gods ons hoogste wit in feite is, moeten wij in praktijk brengen dat de ijkende toets en de proef op die kapitale som de liefde is waarmee wij alle mensen daadwerkelijke genegenheid toedragen. Wij zoeken het niet alleen voor de onzen. Dat laatste doet per saldo elke belangengroep, waarvan er zovele zijn dat zij elkaar de pas afsnijden. Christelijke politiek gaat er niet in op om een paar eigen straatjes schoon te vegen. Christelijke politiek brengt mee dat wij lasten dragen. Dat wij dat willen vooral. Men geeft ons na dat wij af en toe erg lastige mensen zijn. Dit kan wel eens het geval zijn. Misschien maken wij het soms te bont. Maar als wij wel lastig zijn, doch geen vinger uitsteken om enige last te dragen deugen wij niet. De Bijbel geeft geen permissie om te doen als

een dominee in de kerk wanneer die uitgaat. Om tegen iemand te zeggen: Ga heen in vrede en om daarop te laten volgen: Word warm en word verzadigd. Wij willen Schriftgebonden politiek. Akkoord, maar dan wel conform het ganse Woord in al zijn delen. Wij mogen geen partijen van de Schrift onbelicht, dat wil zeggen onverricht laten.

Wat de hand vindt zullen wij doen. Waar zich de mogelijkheid voordoet. Zo mogelijk evengoed op Europees niveau. Allereerst is toch de opzet dat in die ontmoeting van de aangesloten Europese landen duidelijk eigen belang en eigen nationale bestemming worden verdedigd. Voorts kan het geen kwaad dat in de ander talen van het Europese Parlement vernomen wordt wat als spreuk de SGP zestig jaar lang heeft getypeerd: Tot de Wet en tot de Getuigenis en anders geen dageraad. Het zal geen ander Europees land kwaad doen dit te vernemen. In dezen mogen wij de partnerlanden niet toevoegen: Wordt warm en wordt verzadigd.

Jammer dat het niet mogelijk bleek met vereende kracht te proberen een zetel te bezetten bij de aanstaande Europese verkiezingen. Het is goed dat wij ons hoeden voor vlotte vermengingen en voor fusies van partijen die hun eigen geschiedenis, herkomst en bindingen hebben. Bondgenootschappelijke relaties ter wille van de zaak die nauw ter harte gaat zijn geenszins altoos verboden. Integendeel, in vele gevallen dringen geboden. Wat Prediker naar voren brengt verdient overweging: "Wees niet al te rechtvaardig en wees niet al te goddeloos", om op de ene noch op de andere wijze het bestaan en de mogelijkheden van de partij te kort te doen.

Vorig jaar gehouden verkiezingen voor Provinciale Staten en Gemeenteraden waren voor de SGP, gelet op de algemene tendenzen van driestromenland en van aanmerkelijke reducering van de kleine politieke groeperingen, niet in hevige mate teleurstellend. Toch kwamen wij er niet zonder kleurscheuren doorheen. Liefst in Zeeland, waar wij in stemmen vooruitgingen, moesten wij een zetel missen. Een pleister op de wonde was de verkiezing van een SGP-gedeputeerde in deze provincie. Na ruim zestig jaar de eerste SGP-bestuurder van deze naam. Wij gunnen ons medehoofdbestuurder Van Ommeren van harte deze priemeur. Al weten wij dat onze SGP-bestuurders de last van hun beginsel hebben te dragen. Op zijn beurt kan echter juist datzelfde beginsel ons dragen. Wat de uitslag betreft voor de Gemeenteraadsverkiezingen

waren er hier winsten en elders verliesposten. Van de wethoudersposten ging dertien verloren en werden elf teruggewonnen. Er valt genoeg te doen door allen die gekozen zijn voor staten en raden. Wij ontvingen ons beginsel niet om het in een zweetdoek tot tijd en wijle weg te stoppen in politieke aarde en onze zetels in de diverse vertegenwoordigende lichamen worden niet overschaduwd door een wonderboom van Jona om daaronder rustig de aangezegde ondergang af te wachten. Daarvoor zijn wij niet ingehuurd.

Een woord van dank voor allen die het afgelopen jaar zich hebben ingezet voor de Staatskundige Gereformeerde Partij. Aan het adres van hen die propaganda bedreven van medewerkers van fracties, Studiecentrum en Voorlichtings- en Vormingscentrum, van vertegenwoordigers en bestuursleden en van allen die op welke wijze ook hun krachten hebben gegeven. Wij blijven op allen rekenen voor het nieuwe partijjaar.

Want het is een uniek politiek programma dat kort samengevat erop neerkomt dat er een weg terug bestaat voor een volk dat betere tijden heeft gekend dan de tegenwoordige. De weg terug, die toch een weg vooruit is naar rijke toekomst. Een weg terug waarvan meer heil te verwachten is dan van die gewezen worden door de leuzen: Terug naar de kleinschaligheid of: Terug naar de natuur.

Eens voerde de Heiland een gesprek. Nog wel met een vrouw. Hij heeft iedereen in welke kwaliteit of hoedanigheid geëerd en niet gediscrimineerd. Dit gesprek was een doorbraak, want volgens jarenlange en steevaste traditie wisselden Joden en Samaritanen woord noch blik van verstandhouding. Laten wij toch vaker en niet in de laatste plaats politieke erfscheidingen doorbreken. Dat opent perspectieven. Dat betekent geen verduistering, nog minder vervaging van beginsel en van doelstelling. Integendeel, in de discussie krijgen wij onvermoede gelegenheden om wat wij willen en voorstaan des te klaarder evenzeer voor onszelf in het licht te stellen. In die zin komt de waarheid duidelijk te voorschijn in de botsing van ideeën. Het hoogtepunt van het onderhoud aan de bron, een sociale ontmoetingsplaats bij uitstek, was de zelfopenbaring van de Messias van de wereld, de ware Vredevorst. Als een schone Bloem bloeide Hij voor haar open. Ik ben het, Die met u spreekt. Wat

gaat er in een mensenhart om, wanneer iemand zo direct en onmiddellijk met de Zaligmaker der wereld in contact verkeert? Was het hart niet brandend in ons, toen Hij leven- en geloofwekkend met ons bezig was? Op die manier is dit niet meer mogelijk. Meent u? Hem hebben wij niet altijd, maar de armen hebben wij voortdurend met ons en wanneer die zich presenteren presenteert Hij Zichzelf in levende Aanwezigheid. Politiek is opkomen voor armen, verworpenen, verdrukten en geknechten. Wat wij - politiek - doen voor dezen doen wij Hem. Hem persoonlijk. Het lijkt zo laag bij de grond en zo banaal en stoffelijk. Het is geen verheven gedachtevlucht in hooggestemde overdenkingen. U weet het: De zuivere en onbevleete Godsdienst voor God en de Vader is deze. Is deze. Wij denken: Nu zal het komen. Zo dadelijk gaan wij een hoge ideeënlucht maken intiemste mystiek bedrijven. Is deze. En dan volgt zo heel gewoon: Wezen en weduwen bezoeken in hun verdrukking en zichzelf onbesmet bewaren van de wereld. Niet éérs zich onbesmet bewaren van de wereld, want dan raken wij erg krampachtig bezig zodat wij nooit ergens meer aan toe komen. Eerst bezoeken en dan bewaren. Staat niet naar hoge dingen maar voegt u tot de nederige. Heel gewoon nederig werk opknappen. Daar wordt politiek pas echt Christelijk. Als wij ons afvragen: Waar is de Messias toch in deze verlaten wereld? Als wij bezig zijn met de verdrukte zegt Hij verrassend en ongedacht: Ik ben het. De zuivere en onbevleete Godsdienst voor God en de Vader is politiek.

Dat willen wij stellen tegenover de hooggeprezen politieke theologie. De politieke Godsdienst. Voor ons is politiek inderdaad *Gods diens*. Voor ons is politiek de weg terug. De weg die tot God terugvoert en die naar de zekere toekomst voor ons uit heenleidt.